

Regeringskrisen

De senaste veckorna har säkerligen de ca 3 000 000 väljare, som i valet 1976 beredde väg för den borgerliga trepartiregeringen, frågat sig: var detta verkligen nödvändigt?

På den frågan kan än så länge inte något definitivt och entydigt svar ges. Vad som verkligen hände i det som syntes hända under de ödesdigra två veckorna mellan den 29 september och den 13 oktober är ännu på väsentliga punkter okänt.

Så mycket kan emellertid sägas att f.d. (så skönt att kunna säga f.d.) energiministern Olof Johansson har ett särskilt stort ansvar för trepartiregeringens sammanbrott. Han utnyttjade uppenbarligen Thorbjörn Fälldins hederlighet och tillitsfullhet till att organisera en kupp mot sin partiledare på förtroenderådsmötet – en kupp, som Fälldin inte var tillräckligt beredd på och inte kunde värja sig mot. Resultatet blev att Fälldin skickades i väg till fortsatta förhandlingar med uppdrag att framföra diktatoriska krav och ett ultimativt hot.

Därmed hade Olof Johansson fungerat som tändhatten i en patron. När smällen kom medförde den att alla tre partierna låstes i de positioner, som historisk partitradition och aktuell politisk miljö givit dem. Därmed förlorade partiledningarna på ett förlamande sätt kontrollen över utvecklingen. Sådana händelseförlopp, där slutet blir ett helt annat än vad de agerande från början tänkt sig, är välbekanta både från utrikes- och inrikespolitikens fält.

Själva slutscenen, där folkpartiregeringen tillkom genom nedlagda socialdemokratiska röster och där moderata samlingspartiet, för vilket en borgerlig samverkan är den avgö-

rande förutsättningen för ett direkt politiskt medinflytande, röstade emot, måste ha upplevts med bestörtning och smärta av de krafter inom de tre partierna som i så många år arbetat för en borgerlig samverkan.

Dessutom bör man hålla i minnet att mycket inte har ändrats i svensk politisk opinionsbildning sedan våren 1978, då de borgerliga partiernas väljare med överväldigande majoriteter krävde fortsatt borgerlig samlingsregering. Bakom detta krav ställde sig – enligt en av den borgerliga samlingsorganisationen Forum för Samhällsdebatt gjord opinionsmätning från Statistiska Centralbyrån – 82,8 % av centerpartiets, 78,6 % av folkpartiets och 85,8 % av moderata samlingspartiets då aktuella väljarunderlag. Till yttermera visso ville inom detta väljarunderlag 46,4 % av centerpartiets, 38,6 % av folkpartiets och 44,5 % av moderata samlingspartiets väljare se ett för de tre partierna i stort sett gemensamt valprogram inför 1979 års val.

Detta visar att förutsättningarna inom väljaropinionen för en återupptagen borgerlig samverkan är goda. Ja, man kan antaga att detta är just jämnt vad den överväldigande majoriteten av borgerliga väljare kommer att kräva – allteftersom känslorvallen från regeringskrisen hinner lägga sig.

Trycket på de tre partierna att finna former härför – till att börja med i riksdagsarbetet och sedan efterhand också i valrörelsen – kan snarast beräknas öka. Socialdemokraterna har nämligen genom de radikala socialiseringsbesluten vid sin partikongress: total korporativisering av näringslivet genom fackföreningsfonder enligt principerna

i Meidnersystemet, socialisering av banker och läkemedelsindustri etc givit ovanligt klart besked om var de står. När Gunnar Sträng under återopande av den tidigare framgångsrika taktiken med smysocialisering försökte stoppa principbeslutet om förstatligande av bankväsendet, fick han uppleva ett förmodligen överraskande bakslag. Kongressen ville gå hårdare fram – och kongressbeslut upplevs av socialdemokraterna av ålder som ofrånkomliga direktiv.

De tre borgerliga parterna vet alltså vad de har att vänta, om de inte skulle lyckas samla sig igen på ett sådant sätt att ett borgerligt alternativ åter blir trovärdigt.

Om folkpartiregeringen och moderaternas respektive centerns partiledningar opererar med tillbörlig smidighet och sinne för realiteterna är en sådan uppgift icke olöslig. Den förutsätter vidare att Thorbjörn Fälldin återtager den kontroll över sitt parti, som i ett olyckligt ögonblick gled honom ur händerna. Sist men inte minst: det förutsätter att folkpartiregeringen för en politik byggd

på grundprinciperna i 1976 och 1978 års regeringsdeklarationer. Att kräva att den skall vara bunden av varje ord i 1976 års samarbetskontrakt är naturligtvis orimligt. Vi har ett annat politiskt och ekonomiskt läge nu än 1976. Men den nya regeringen bör hålla i minnet var den har sina sanna respektive sina falska vänner – och var riksdagsmajoriteten ligger.

Till de falska vännerna hör i högsta grad Olof Palme. Det var olyckligt – och möjligen onödigt – att han fick in foten i dörrspringan. Längre kom han inte – och genom sammanhållning mellan de tre borgerliga partierna borde det vara möjligt att i fortsättningen inte ge honom chanser att störa läkningen av de sår, som de tre partierna i krisens upphetsning tillfogat varandra. Denna läkningsprocess kan taga sin tid – men alla som inte vill se vårt land omvandlas till en korporativ diktatur, där politisk demokrati och personlig valfrihet bara blir fiktioner, bör verka för förståelse och arbetsgemenskap.